

Kulturdepartementet
Arbetsmarknadsdepartementet

2015-05-29
1 (7)
Dnr 2014:914

Redovisning av regeringsuppdragen Att förstärka tillgången till lärare i nationella minoritetsspråk (A2013/2958/DISK, A2014/3289/DISK)

Härmed lämnas en delredovisning av uppdragen (A2013/2958/DISK) och tilläggsuppdraget (A2014/3289/DISK) Att förstärka tillgången till lärare i nationella minoritetsspråk, det senare som avser ytterligare insatser för att förstärka tillgången till lärare i de nationella minoritetsspråken samiska och meänkieli samt romani chib. Redovisningen innehåller uppgifter om resultat av satsningen och hur arbetet med utökningen av uppdraget planeras och genomförs. En tidigare redovisning av regeringsuppdrag (A2013/2958/DISK) lämnades 2014-11-05 (dnr 2013:678).

En slutrapport lämnas senast den 30 mars 2018 som avser båda uppdragen. Skolverket lämnar även en statusrapport den 30 maj 2016 och 2017. Uppdragen är givna i särskild ordning i augusti 2013 respektive september 2014.

Bakgrund

Skolverket fick den 17 september 2014 ett tilläggsuppdrag (A2014/3289/DISK) att genomföra ytterligare insatser för att förstärka tillgången till lärare i de nationella minoritetsspråken. Uppdraget innebär att det uppdrag som regeringen beslutade om den 15 augusti 2013 (A2013/2958/DISK) utökas. I uppdraget ingår att dels ge förutsättningar för ytterligare deltagare att genomgå Skolverkets redan planerade utbildningsinsatser som avser språken samiska och meänkieli, dels att ta fram en motsvarande utbildningsmodell för romani chib. Utbildningen för romani chib bör avse minst åtta deltagare.

I det ursprungliga uppdraget (A2013/2958/DISK) i augusti 2013 ingick att se till att en lämplig utbildning gjordes tillgänglig för att utbilda minst tolv personer med goda kunskaper i ett nationellt minoritetsspråk under perioden 2014–2016. I första hand gällde det samiska och meänkieli och verksamhet inom grundskola och gymnasieskola i någon av de kommuner som ingår i förvaltningsområdet för samiska och meänkieli.

Genomförandet skulle ske i samverkan med riksorganisationer för de nationella minoriteterna, lärosäten, skolhuvudmän, Länsstyrelsen i Stockholms län och Same-

tinget. I uppdraget ingick även att samarbeta med berörda för att utveckla en gemensam utbildningsmodell som görs tillgänglig för alla berörda.

Redovisning

Samiska och meänkieli

Under hösten 2014 startade distansutbildningar vid Stockholms universitet med åtta meänkielitalande deltagare och i samiska vid Umeå universitet med nio nord- respektive sydsamisktalande deltagare. Totalt 17 deltagare påbörjade utbildning. Samtliga deltagare har genomgått validering och utifrån den fått individuella studieplaner för en individanpassad utbildning. Utbildningen som är på distans med några studieträffar per termin pågår med 25 eller 50 procents studietakt under fem terminer och avslutas vid utgången av höstterminen 2016, se vidare *Redovisning av regeringsuppdrag 2014-11-05* (dnr 2013:678).

Nedan redovisas hur Skolverket genomför insatser, dels för att ytterligare deltagare i samiska och meänkieli ska komma i utbildning med start senast hösten 2015, dels för att på kort sikt främja tillgången till lärare i modersmål i romani chib genom en ny uppdragsutbildning som ska starta hösten 2015.

Inför den utökade utbildningssatsningen i samiska och meänkieli har Skolverket under hösten 2014 informerat alla berörda via samma kanaler och kontakter som tagits tidigare genom möten, webbseminarium och informationsbrev. Dessutom har information och ansökan funnits på Skolverkets hemsida för utbildning i minoritetsspråk <http://www.skolverket.se/kompetens-och-fortbildning/larare/minoritetssprak>.

I *meänkieli* har det hittills endast gjorts en intresseanmälan (från Luleå kommun), trots upprepade kontakter och påminnelser. Ytterligare försök att nå ut med information och få fler intresserade av utbildningen vid Stockholms universitet pågår och sen anmälan till lärosätet är möjlig fram till kursstart.

Den utökade satsningen för fler utbildningsplatser och deltagare i *samiska* vid Umeå universitet med kursstart hösten 2015 har resulterat i ett tjugotal anmälda personer från flera kommuner, nämligen: Arvidsjaur, Gällivare, Härjedalen, Jokkmokk, Luleå, Lycksele, Malå, Storuman, Umeå, Vilhelmina och Vännäs. Även här hålls öppet för sen anmälan. De anmälda önskar utbildning i de fyra samiska varieteterna lulesamiska, nordsamiska, sydsamiska och umesamiska. Redan 2014 fanns det intresse bland de sökande i samiska för andra varieteter än nord- och sydsamiska som inte kunde tillgodoses då det inte erbjöds utbildning i fler samiska varieteter. Lärosätet planerar dock att kunna starta sådan utbildning höstterminen 2015.

Deltagarna i samiska och meänkieli som började studera hösten 2014 kom som jämförelse från följande kommuner: Arjeplog, Berg, Härjedalen, Jokkmokk, Kiruna, Krokoms, Lycksele, Pajala, Umeå, Storuman, Strömsund, Åre och Östersund. Flera kommuner har därmed anmält ytterligare personer inför starten hösten 2015.

I mitten av april 2015 genomförde Skolverket tillsammans med utbildningsanordnarna vid Umeå universitet en informationsträff i Umeå för de anmälda samiska deltagarna. Även företrädare för skolhuvudmän och berörda skolledare bjöds in. Syftet var att informera alla inblandade om utbildningens innehåll och upplägg, villkor och förutsättningar och att tydliggöra Skolverkets, respektive lärosätets olika roller.

Romani chib

Inför utbildningssatsningen i *romani chib* med start hösten 2015 gjorde Skolverket hösten 2014 en allmän inbjudan via myndighetens webbplats. En särskild riktad inbjudan med skriftlig information och en förfrågan om att delta i utbildningssatsningen för modersmåls lärare i romani chib skickades också till tolv kommuner runt om i landet. Dessa är de fem pilotkommunerna Göteborg, Helsingborg, Linköping, Luleå och Malmö som ingår i regeringens strategi för romsk inkludering, samt sju övriga kommuner: Botkyrka, Eskilstuna, Haninge, Karlskoga, Staffanstorps, Upplands Väsby och Örebro. Samtliga tolv kommuner ovan ingår i en riktad tillsyn över romska elevers skolsituation som Skolinspektionen genomför under år 2014-2015.

För vidare information för dem som anmält intresse bjöd Skolverket in till ett webbseminarium som genomfördes i november 2014. Där gavs ytterligare information och möjlighet att ställa frågor och få svar om satsningen och villkoren för att få delta. Information har även funnits på Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se/kompetens-och-fortbildning/larare/minoritetssprak> där också anmälningsblankett funnits.

Även andra kommuner än de tolv ovan har visat intresse och anmält personer. Hitills har drygt 40 personer med olika varieteter av romani chib anmälts från cirka 20 kommuner, nämligen: Gävle, Göteborg, Hallsberg, Halmstad, Helsingborg, Hudinge, Katrineholm, Kristianstad, Linköping, Luleå, Malmö, Norrköping, Stockholm, Sundsvall, Surahammar, Trollhättan, Umeå, Uppsala, Vänersborg, Västervik och Örebro.

Skolverket har samverkat i informations- och planeringsarbetet av utbildningssatsningen genom möten och kontakter med samordnare och kontaktpersoner inom kommunerna, representanter för nationella minoriteters riksorganisationer, Samsamtinget, Länsstyrelsen i Stockholms län, berörda lärosäten och skolhuvudmän.

Samverkan mellan Skolverket och Skolinspektionen angående bland annat urval och kontakter med lämpliga kommuner har skett kontinuerligt genom ett antal möten, vilket underlättat planeringsarbetet. Det finns ett stort behov och en stor efterfrågan av undervisning i romani chib i dessa kommuner och det fanns genom Skolinspektionens tillsyn en upparbetad kontakt som möjliggjort att informations- och ansökningsprocessen förkortats och underlättats.

Det lärosäte som kommer ifråga för uppdragsutbildning i romani chib är Södertörns högskola som har kompetens och lång erfarenhet från tidigare lärarutbildning för romska lärare och Brobyggarutbildning. Södertörns högskola fick år 2012 regeringens uppdrag att bygga upp en ämneslärarutbildning i romani chib.

Drygt hälften av de cirka 40 sökande arbetar i dag i olika omfattning som modersmållärare i skolan och cirka en fjärdedel har pågående eller avslutad Brobyggarutbildning på Södertörns högskola. Det finns även personer med helt annan bakgrund, utan någon yrkeserfarenhet från skola eller undervisning. Gemensamt är att de alla ska ha goda språkkunskaper i någon varietet av romani chib. Kommunen som anmäler en person ska också ange vilka behov och vilken efterfrågan som finns i kommunen samt ange om personen är anställd eller om man har för avsikt att anställa.

Skolverket svarar för anmälningar och ett första urval utifrån de fastställda kriterier som finns i uppdraget: brist på och behov av modersmållärare i det aktuella minoritetsspråket, geografisk spridning och lämpliga personer med goda språkkunskaper i respektive språk.

Den fortsatta kontakten med de sökande och valideringsarbetet med kartläggning ansvarar lärosätet för. Bland annat värderas personernas språkkunskaper samt tidigare studier och yrkeserfarenhet. Upprättande av individuella studieplaner för varje deltagare efter validering görs av lärosätet. Utbildningen ska erbjudas på deltid och distansundervisning med ett par studieträffar per termin på campus och/eller på orter nära deltagarna. Utifrån de individuella studieplanerna kan utbildningen skilja sig åt bland deltagarna. De kan studera på olika nivåer och med olika omfattning; ämne-teori, språkdidaktik eller kompletterande pedagogisk utbildning.

I mitten av april 2015 genomförde Skolverket tillsammans med utbildningsanordnarna vid Södertörns högskola en informationsträff i Linköping för de romska deltagarna. Även företrädare för skolhuvudmän och berörda skolledare bjöds in. Så gott som samtliga av de sökande deltog vid mötet. Syftet var att informera alla inblandade om utbildningens innehåll och upplägg, villkor och förutsättningar och att tydliggöra Skolverkets, respektive lärosätets olika roller. Intresset och engagemanget bland de sökande var mycket stort. Då det inte utgår något statsbidrag fanns dock många frågor om och stor oro över de ekonomiska villkoren för denna utbildningssatsning.

Uppföljning

Skolverket kommer att följa upp utbildningen för att under den pågående utbildningssatsningen ta del av erfarenheter och synpunkter och vid behov kunna göra förbättringar. Detta ska ske dels genom kontinuerliga träffar med berörda lärosäten och dels med kontakter med utbildningsdeltagare en gång per termin. Skolverket

tar även del av kursutvärderingar. Vidare planeras uppföljningar i de kommuner och hos de skolhuvudmän där deltagarna är verksamma.

Den utbildningsmodell som Skolverket och berörda lärosäten utvecklar tillsammans och i samverkan med kommuner, ska dokumenteras och möjliggöra för skolhuvudmän att på eget initiativ kunna öka tillgången till modersmåls lärare i minoritetsspråken genom att använda sig av samma modell.

Erfarenheter av arbetet

Att nå ut med information

För att sprida information om utbildningen och finna intresserade har Skolverket kontaktat kommuner och skolhuvudmän, riksorganisationerna, samordnare och kontaktpersoner inom förvaltningsområdena för *samiska och meänkieli*. Då det gäller *romani chib* är det de tolv kommunerna som ingår i Skolinspektionens granskning av romska elevers skolsituation som kontaktats. Andra deltagare har fått kunskap om utbildningen via Skolverkets webbplats, möten och konferenser.

Ett av de mest tidskrävande momenten i arbetet med utbildningssatsningen har just varit att nå ut med information och finna deltagare. Det är svårt för alla inblandade kommuner, skolhuvudmän, organisationer och kontaktpersoner, att ha en uppfattning om hur många ”lämpliga personer som har goda språkkunskaper” det finns eller vilka som är verksamma som modersmåls lärare i skolorna.

Bland kontaktade kommuner och personer med *meänkieli* har det, trots upprepade försök och påminnelser, inte visats intresse. Endast en kommun har anmält en person för att delta i den utökade utbildningssatsningen.

Det är fler som nåtts av information och visat sitt intresse för *samiska* med start hösten 2015 än inför starten 2014. Cirka 20 personer, flera med varieteten umesamiska, har hittills anmälts. Många av dem kände inte till utbildningssatsningen tidigare.

Ekonomiska villkor och förutsättningar för studier

Ett överraskande resultat är att så många visat intresse för utbildningen i *romani chib*, med drygt 40 anmälda hittills. Däremot finns som tidigare nämnts en stor frustration och stark oro över att frågorna om de ekonomiska villkoren och därmed förutsättningar för att kunna följa utbildningen inte är lösta.

Inte alla kommuner och skolhuvudmän har varit positiva till satsningen. Ett vanligt skäl som angetts till en tveksam inställning har varit svårigheter att finansiera utbildningen då någon ekonomisk ersättning i form av statsbidrag inte är knutet till deltagandet.

Flera av deltagarna som startade hösten 2014 har också påtalat svårigheten med att få rimliga studievillkor och ekonomiska förutsättningar för att delta. Situationen med en kombination av arbete och deltidsstudier ser mycket olika ut mellan deltagare. Vissa deltagare arbetar heltid under studietiden och får inte någon kompensering av sin arbetsgivare. I den samiska gruppen har ett par deltagare haft svårt att hinna med studierna och någon deltagare har gjort avbrott på grund av för dåliga förutsättningar.

Skolverkets samlade bild är att de ekonomiska villkoren och förutsättningarna som ges för de studerande inverkar negativt på denna utbildningssatsning, både för rekrytering av personer och för genomförandet av utbildningen.

Andra lärarutbildningar för modersmåls lärare

Någon ordinarie ämneslärarutbildning för modersmåls lärare fanns inte sedan tidigare, men höstterminen 2014 startade en ny sådan med *finska* vid Stockholms universitet. En motsvarande utbildning i *samiska* vid Umeå universitet planeras att starta hösten 2015. Andra lärosäten är fortfarande i olika skeden i arbetet med att planera och utveckla en lärarutbildning för modersmåls lärare i övriga nationella minoritetsspråk. Det underlättar arbetet med denna utbildningssatsning om beredskap, resurser och kompetens redan finns på plats på lärosätena. Samtidigt förs åsikten fram av både lärosäten och andra berörda att det i första hand är bland de yngre eleverna som modersmåls lärare behövs mest och bör verka och att lärarutbildningen därför främst borde inriktas mot de yngre åldrarna och inte mot grundskolans högre årskurser eller gymnasieskolan.

Samverkan och kontakter

Skolverket har haft täta kontakter med berörda lärosäten, särskilt i planeringen och uppbyggnadsfasen av uppdragsutbildningen. Beredskap och dimensionering på berörda lärosäten har initialt sett olika ut och inte alltid funnits för denna uppdragsutbildning som går ut på att utbilda lämpliga personer med goda språkkunskaper för att på kort sikt främja tillgången till modersmåls lärare i de nationella minoritetsspråken. Nu i samband med den utökade utbildningssatsningen finns tidigare gjorda erfarenheter med en påbörjad utbildningsmodell som går att följa. Detta är positivt och underlättar arbetet, både för lärosätet och andra inblandade.

Kontakter och samarbete finns etablerade mellan berörda kommuner, skolhuvudmän, deltagare och lärosäten. Ett exempel på det senare är den referensgrupp som bildats med de lärosäten och myndigheter som arbetar med utbildningsfrågor för de nationella minoriteterna. Där ingår utbildningssatsningen för att på kort sikt öka tillgången till lärare i nationella minoritetsspråk.

På Skolverket finns också en bevakningsgrupp för frågor kring nationella minoriteter för att lättare kunna samordna och sprida insatser inom området, både internt och externt.

Sammantaget menar Skolverket att det finns möjlighet att samtidigt med implementering av nya kursplaner och läromedel för de nationella minoritetsspråken bättre kunna nå ut till skolhuvudmän och andra berörda med information om denna utbildningssatsning för modersmåls lärare.

På Skolverkets vägnar

Pia Enochsson
Tf avdelningschef

Lena Ålander
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har tf enhetschef Zara Warglo deltagit.

Kopia:
Utbildningsdepartementet